

David N. Livingstone-Charles W. Withers,

Coğrafya ve Devrim

çev. Dilek Cenkçiler, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005, 456 s.

Livingstone ve Withers tarafından editörlüğü üstlenilmiş olan bu eser, bilgi dağarcığımızda yer alan bazı bilgi ve kabulleri sorgulama ve pek çok konuya farklı bir bakış açısıyla bakabilme perspektifi kazandırma potansiyeline sahip bir kitap olarak ifade edilebilir. Özellikle bilim ile uğraşan insanlar için, yaptıkları işi pek çok açıdan tekrar düşünmeye sevk edecek bir çalışma. Kitapta yer alan tartışmalar, hem sosyal bilimcilerin hem de fen bilimcilerinin dünyalarına hitap edebilen pek çok soru ve sorgulamayı içermektedir. Kitap, genel anlamda söylemek gerekirse, devrim ile coğrafya arasındaki karşılıklı etkileşimi tarihsel boyuttan farklı örnekler üzerinden incelemektedir. Bu bağlamda eser üç ana bölümden oluşmaktadır: coğrafya ve bilim devrimi, coğrafya ve teknik devrim, coğrafya ve siyasal devrim.

Birinci bölüm olan coğrafya ve bilim devrimi ana başlığı altında beş tartışma konusu yer almaktadır. Bu tartışmalarda, öncelikle devrim kavramının anlamına ve tarihi süreçteki gelişimine eleştirel bir bakış açısı getirilmekte, daha sonra coğrafya ile olan ilişkisi bağlamında incelenmektedir. Özellikle bilimin üretilmesi noktasında coğrafyadan soyutlanmış olan geleneksel anlayışı tekrar düşünmeye yönelik bazı tartışmalar bu bölümde yer almaktadır. Bilim tarihi içerisindeki ulusal tarz farklılıklarının İngiltere-Fransa karşılaştırmasıyla tartışıldığı bu bölüm, bilimsel bilginin üretimi ve mekân/coğrafya arasındaki ilişkiyi tekrar düşünmesi yolunda yeni bir sorgulamanın kapısını aralar niteliktedir.

Coğrafya ve teknik devrimin tartışıldığı ikinci bölümde tartışmalar üç başlık altında toplanmıştır. Bölümde yer alan makalelerde “teknik devrim” olarak ifade edilmekte olan tarihsel süreçteki gelişim ve dönüşümlerden birkaçı ele alınarak bu gelişmelerdeki coğrafya rolü tartışılmaktadır. Tartışmaya konu olan devrimler, iletimin farklı kanal ve boyutlarına hitap etmektedir. Bu kapsamda öncelikle basılı haritalar ele alınmakta ve Ümit Burnu’nun haritasının hazırlanması sürecine değinilmektedir. Bu süreçte özellikle Batı’nın coğrafya bilgisi açısından, hazırlanan haritanın siyasi, sosyal ve ekonomik sonuçları üzerinde durulmaktadır. Bir diğer tartışmada ise saat kavramı üzerinde durulmakta ve zamanı ölçme ihtiyaç ve uygulamalarının coğrafi etmenler ile olan ilişkileri sorgulanmaktadır. Yapılan bu tartışmalar ile teknik devrim olarak ifade edilen gelişim ve değişimlerin, toplumsal ve coğrafi etkenler ile olan ilişkisi irdelenmiş; devrimlerin ortaya çıkışı ve dağılışına yönelik farklı bir bakış ortaya konmaya çalışılmıştır.

Kitabın üçüncü ve son bölümünde ise coğrafya ile siyasal devrim arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Yapılan sorgulayıcı tartışmalarda, A.B.D., Almanya, Fransa ve İngiltere temelli örnekler üzerinden siyasal devrimler ve bu devrimler üzerindeki coğrafya etmeni incelenmektedir. Bölümde ifade edilen düşünceler kısaca şöyle ifade edilebilir: Siyasal devrimlerin ortaya çıkmasında ve gelişip tamamlanmasında coğrafyadan, genel olarak eğitim yolu ile faydalanma düşüncesi gelişmiştir. Bu süreçte coğrafyacılar ve coğrafya kitapları büyük önem kazanmıştır. Devrimi gerçekleştiren anlayış, coğrafyayı, Fransa örneğinde olduğu gibi, kimi zaman vatandaşlık eğitim programının bir unsuru olarak görmüş ve kullanmış kimi zaman da- A.B.D. örneğindeki- uluslaşma sürecinde birleştirici bir harç olarak görerek işlevsellik kazandırmıştır. Örnekler çoğaltılarak ve çeşitlendirilerek verilmeye devam edilebilir. Özetle söylemek gerekirse, tarih boyunca yaşanan ve yaşanmakta olan siyasal devrimlerin ortaya çıkmasında ve gelişip tamamlanmasında coğrafyadan çeşitli boyutlarda faydalanılmış veya coğrafya bu süreçleri direkt olarak etkilemiştir. Bu yüzden siyasal devrim olarak ifade edilen süreçleri doğru anlamak ve analiz edebilmek için coğrafya faktörü göz önünde bulundurularak tekrar düşünülmalıdır.

Coğrafya ve Devrim adlı bu eserin, bölüm farkı gözetmeksizin, üniversitelerde öğrenim görmekte olan lisans ve lisansüstü öğrenciler ile akademisyenlerin okumaktan zevk alacakları ve kendilerine pek çok yeni soru sormalarını sağlayacak bir eser olduğu ifade edilebilir.

Zafer İbrahimoğlu